

DOI: 10.33270/05257004.12

УДК 343.52:343.53:343.9.02

КРИЖЕВСЬКИЙ Андрій*

кандидат юридичних наук, докторант науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9646-1359>

Способи приховування шахрайств, що вчиняють учасники організованих злочинних об'єднань в Україні

Анотація. Статтю присвячено комплексному аналізу способів приховування шахрайств, що вчиняють учасники організованих злочинних об'єднань в Україні. Актуальність дослідження зумовлена підвищенням складності таких злочинів, високим рівнем їх конспіративності, активним використанням легальних інструментів для маскування незаконного походження майна, а також поширеністю корупційних зв'язків, які унеможливають ефективне реагування правоохоронної системи. Метою роботи є комплексне дослідження способів приховування шахрайств, що вчиняють учасники організованих злочинних об'єднань в Україні, з огляду на їх кримінально-правову природу, відмінності від конспіративних дій, а також випадки судової практики, з метою формування ефективних підходів до протидії таким деліктам. Методологічну основу дослідження становить поєднання формально-юридичного, порівняльно-правового, системно-структурного, логіко-правового методів і контент-аналізу судової практики. Увагу зосереджено на вивченні судових рішень щодо легалізації майна, одержаного шахрайським шляхом, використанні підставних осіб, фіктивних документів, оформленні правочинів, а також залученні корумпованих посадових осіб. Виокремлено основні способи приховування шахрайств, учинених у складі організованих груп і злочинних організацій, зокрема шляхом застосування погроз, насильства або вбивства свідків і потерпілих; залучення сторонніх осіб до легалізації шахрайських активів; формування фіктивних правових підстав набуття майна; підроблення офіційних документів для маскування особи або обставин вчинення шахрайства; оформлення прав власності на підставних осіб із подальшим розпорядженням через довіреності; інсценування правочинів між підконтрольними особами з метою легалізації активів; імітація легальної діяльності (часткове її здійснення); залучення корумпованих службових осіб.

Ключові слова: шахрайство; приховування злочину; організовані злочинні об'єднання; легалізація майна; підроблення документів; конспірація.

Історія статті:

Отримано: 13.08.2025

Переглянуто: 19.09.2025

Прийнято: 17.10.2025

Рекомендоване посилання:

Крижевський А. Способи приховування шахрайств, що вчиняють учасники організованих злочинних об'єднань в Україні. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 4 (70). С. 112–120. DOI: 10.33270/05257004.12

*Відповідальний автор

Вступ

У сучасних умовах трансформації криміногенної ситуації в Україні, яку зумовлено соціально-економічними й політичними чинниками, підвищену загрозу безпеці держави становлять шахрайства, учинені організованими злочинними об'єднаннями. Такі угруповання дедалі частіше використовують складні механізми маскуванню злочинної діяльності, поєднуючи легальні інструменти з новітніми технологіями, що суттєво ускладнює процес їх виявлення й досудового розслідування. Проблему ускладнює також те, що учасники таких об'єднань нерідко мають стійкі зв'язки в правоохоронних і судових органах, що сприяє уникненню відповідальності за вчинені злочини. Основною особливістю забезпечення правопорядку в державі є дотримання законності, охорона та захист прав і свобод людини та громадянина (Duchek, Vluiko, & Vakarov, 2024). Задля забезпечення правопорядку важливо створити стабільні умови для безпечного функціонування суспільних відносин, що сприятиме належній діяльності державних органів, структур, громадських організацій та окремих громадян (Koba, 2024). За таких обставин дослідження способів приховування шахрайств набуває особливої актуальності, адже дає змогу не лише виявити нові форми кримінальної діяльності, а й підвищити ефективність протидії їй.

Метою статті є комплексне дослідження способів приховування шахрайств, що вчиняють учасники організованих злочинних об'єднань в Україні, з огляду на їх кримінально-правову природу, відмінності від конспіративних дій, а також випадки судової практики, з метою формування ефективних підходів до протидії таким деліктам.

Огляд літератури

Дослідження питань приховування шахрайства, що здійснюють учасники організованих злочинних угруповань, має важливе значення для української кримінології. Аналізуючи криміналістичну характеристику шахрайств у сфері нерухомості, Д. А. Птушкін (2018) доводить, що понад 90 % шахраїв ретельно готуються до вчинення злочину, плануючи заходи для його маскуванню. У низці випадків використовують підставних осіб і підроблені документи, що унеможлиблює ідентифікацію справжнього виконавця.

Шахрайство в побутовій сфері Н. Ю. Кириленко (2013) розмежовує на три етапи: підготовку, вчинення й приховування, акцентуючи, що маскуванню починається ще до безпосереднього посягання. Доповнюючи це твердження, М. В. Даньшин (2000) зазначає, що приховування може передбачати фальсифікацію обставин учинення злочину й унеможливлення встановлення особи злочинця.

На створенні видимості законності дій як способі уникнення підозри акцентує дослідник С. В. Головкін (2008).

Науковці М. М. Єфімов, Н. В. Павлова (2022) зосереджують увагу на приховуванні шахрайств під час онлайн-торгівлі – через знищення доказів, введення в оману покупців і підкуп посадовців. Своєю чергою Є. Бурдейна і В. Дранус (2021) описують інсценування страхових випадків як популярну схему приховування злочинів із залученням фіктивних осіб.

На підвищенні ролі deepfake-технологій і бот-мереж у сучасних схемах, що значно ускладнює виявлення злочину, зауважують С. В. Демедюк та О. Є. Користін (2024). Дослідник А. Е. Жилін (2023) систематизує етапи підготовки й приховування у сфері електронних платежів, акцентуючи на високому рівні технічної підготовки зловмисників.

Науковець Р. О. Нестеренко (2024) деталізує методи забезпечення анонімності у сфері банківського шахрайства – від зміни SIM-карт до використання підставних акаунтів. Механізми маскуванню шахрайства в будівництві через симуляцію ділової активності описує у своїй науковій розвідці С. С. Кузьменко (2019). Своєю чергою А. В. Рейнгольд (2023) аналізує створення фіктивних онлайн-магазинів, фішингових платформ і маніпуляції у сфері електронної комерції.

Використання цифрових засобів для приховування незаконного збагачення через благодійні канали досліджує В. М. Шевців (2022), а В. М. Коба (2024) – техніки маскуванню голосу й зовнішності під час дистанційного шахрайства. Учені С. С. Родченко і З. Б. Живко (2020) акцентують на важливості багаторівневої структури відмивання грошей. Схеми шахрайства в умовах війни через фейкові волонтерські організації окреслюють О. М. Брисковська та М. О. Гелемей (2023).

Інтелектуальний рівень шахраїв, їхню здатність до психологічного впливу досліджує Л. Л. Курята (2020), а Г. С. Бідняк (2019) – системний підхід до знищення доказів, ліквідації фіктивних структур і фальсифікації документації.

Отже, способи приховування шахрайств організованих злочинних угруповань мають комплексний, стратегічно спланований характер і є невіддільною частиною кримінальної діяльності.

Матеріали та методи

Дослідження ґрунтується на аналізі положень кримінального законодавства України, що регламентують відповідальність за шахрайство, вчинене в складі організованих злочинних об'єднань, зокрема норм Кримінального кодексу України (ст. 190, 209, 255, 256, 396), Кримінального процесуального кодексу України та відповідних підзаконних актів.

Емпіричну базу становлять судові рішення, отримані з Єдиного державного реєстру судових рішень за період 2017–2025 років. У процесі добору матеріалу використовувалися ключові пошукові запити, які стосувалися ознак організованої злочинної діяльності та фактів приховування шахрайств.

Методологічну основу дослідження становить діалектичний підхід, що дав змогу комплексно дослідити явища в їхньому розвитку, суперечностях і взаємозв'язках. Застосовано такі загальнонаукові й спеціальні методи: формально-юридичний – для тлумачення норм кримінального законодавства; системно-структурний – для виявлення взаємозв'язків між способами приховування та правовою кваліфікацією діянь; порівняльно-правовий – для зіставлення окремих правозастосовних практик; логіко-правовий – для формулювання чітких правових висновків; контент-аналіз судових рішень – для виявлення типових моделей приховування шахрайств.

Результати й обговорення

Такий підхід надав можливість поєднати теоретичний аналіз правових норм із вивченням особливостей реалізації правозастосування, що зумовило глибину та практичну спрямованість дослідження. Способи приховування шахрайства, що вчиняють учасники організованих злочинних об'єднань в Україні, – різноманітні й характеризуються повторюваністю вчинення шахрайських дій. Тобто шахрайство організована злочинна група не вчиняє одноразово, її створюють для систематичної протиправної діяльності шляхом навмисних оманливих дій або зловживання довірою для отримання вигоди, майна, грошей або послуг (Kryzhevskiy, & Bryskovska, 2025).

Зв'язок між організованою злочинністю та рецидивною полягає в тому, що значну кількість учасників організованих злочинних угруповань раніше було засуджено за умисні злочини. Завдяки набутому досвіду злочинної діяльності вони стають професіоналами в цій сфері, що своєю чергою дає змогу визначити таких осіб і скоєні ними суспільно небезпечні діяння належними до категорії професійної злочинності (Vozniuk, 2018).

Як зазначає М. В. Даньшин (2000), приховування злочину – це діяльність (елемент злочинної діяльності), що є динамічною системою об'єктивних і суб'єктивних чинників, сформованих до, під час або після вчинення злочину, реалізація яких спрямована на усунення слідів злочину (матеріальних або ідеальних), злочинця та їх носіїв з метою перешкоджання розслідуванню (Danshyn, 2000). У контексті шахрайських злочинів приховування полягає в діях, спрямованих на запобігання або перешкоджання їх виявленню й подальшому кримінальному переслідуванню. Здебільшого ці дії вчиняють уже після реалізації

шахрайської схеми й вони можуть стосуватися як самого факту злочину, так і його предмета, знарядь, слідів або особи правопорушника. Основними суб'єктами приховування таких злочинів є безпосередньо учасники організованих злочинних об'єднань, а також особи, які свідомо сприяють їх діяльності. Зазначимо, що дії, спрямовані на приховування злочину, можуть здійснюватися ще на етапі його підготовки. Дослідники в зазначених вище наукових працях зауважують, що приховування охоплює не лише саму подію злочину, а й підтвердження факту його вчинення конкретною особою, а також різні супутні обставини. Тобто процес підготовки й учинення злочину передбачають етапи, спрямовані на приховування кримінального діяння.

Водночас приховування шахрайств слід відрізнити від конспірації, що застосовують учасники цих об'єднань. Попри подібність обох явищ, зокрема їхню спрямованість на маскуванню злочинної діяльності, між ними є суттєві відмінності в меті, часових межах і характері відповідних дій. Конспірація – це система наперед спланованих заходів для забезпечення таємності існування, структури, персонального складу, зв'язків, протиправної діяльності й інших обставин функціонування організованого злочинного об'єднання. Її реалізують на всіх етапах – до, під час і після вчинення злочинів, і вона може передбачати використання псевдонімів, закритих каналів зв'язку, підставних фізичних осіб чи фіктивних юридичних осіб, обмеження контактів між учасниками тощо. Конспірація є характерною ознакою організованих злочинних об'єднань, хоча її й не визнають обов'язковою кримінально-правовою ознакою, передбаченою ч. 3 чи 4 ст. 28 КК України.

На відміну від цього, приховування шахрайств має конкретну й чітко окреслену мету – унеможливити викриття вже вчиненого злочину. Воно виявляється в знищенні або фальсифікації документів, тиску на свідків, зміні місця проживання, відмиванні незаконно отриманих коштів тощо. У певних випадках такі дії створюють окремі склади кримінальних правопорушень, зокрема: приховування злочину (ст. 396 КК України), сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності (ст. 256 КК), легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК) тощо.

Отже, конспірація передбачає організоване забезпечення таємності діяльності злочинного об'єднання, а приховування шахрайства – конкретні дії, спрямовані на знищення або маскуванню слідів цього кримінального правопорушення. На практиці вони часто взаємопов'язані, однак до них потрібно застосовувати окремий правовий аналіз і належне правове оцінювання.

Заходи конспірації, як засвідчує вивчення судової практики, застосовуються організованими групами чи злочинними організаціями частіше, ніж

дії, спрямовані безпосередньо на приховування конкретних шахрайств. Проте останні становлять не меншу загрозу з огляду на їхню системність, продуманість, а в певних випадках і агресивність.

Дослідження судової практики дає підстави виокремити такі способи приховування шахрайств, які застосовують учасники організованих злочинних об'єднань:

1. Застосування погроз або насильства до свідків чи потерпілих, їх вбивство.

Одним із найбільш небезпечних і радикальних способів приховування шахрайств, виявлених у судовій практиці, є *застосування насильства або погроз щодо свідків чи потерпілих, а в окремих випадках – їхнє умисне вбивство*, що доведено в судовій практиці¹ (Ptushkin, 2018). Такий метод має на меті усунення джерел викриття – осіб, які мають відомості про обставини вчинення злочину, механізми реалізації шахрайської схеми, персональний склад угруповання, а також можуть надати свідчення, що становлять доказову базу для кримінального провадження. Цей спосіб демонструє надзвичайно високий рівень суспільної небезпеки організованого злочинного об'єднання, яке свідомо застосовує насильство як засіб забезпечення безкарності своєї діяльності. Такі дії, окрім того, можуть бути додатково кваліфіковані як окремі кримінальні правопорушення, зокрема умисне вбивство (ст. 115 КК України), погроза вбивством (ст. 129 КК України), перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, спеціаліста, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК України) тощо.

Водночас найбільш поширені способи приховування шахрайств, що вчиняють учасники організованих злочинних об'єднань в Україні, пов'язані з легалізацією (відмиванням) майна, одержаного злочинним шляхом². Судова практика засвідчує, що йдеться про вчинення дій, спрямованих на приховування й маскуванню незаконного походження майна, одержаного в результаті шахрайських дій, володіння ним, прав на нього, джерел його походження та набуття, володіння й використання такого майна.

¹ Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Харкова від 14 груд. 2021 р. Справа № 644/11327/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101877914>; Вирок Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 21 груд. 2019 р. Справа №1/202/1/2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86594084>

² Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівці від 19 верес. 2023 р. Справа № 752/17058/22. URL: [https://reyestr.court.gov.ua/Review/113595025%";](https://reyestr.court.gov.ua/Review/113595025%) Вирок Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 8 верес. 2023 р. Справа № 495/9146/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113468649>; Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 14 берез. 2019 р. Справа № 754/16836/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80615684>

2. Залучення сторонніх осіб до легалізації шахрайських активів.

Серед способів приховування шахрайств слід виокремити залучення третіх осіб, які формально не є учасниками організованого злочинного об'єднання, проте здійснюють функцію з реалізації майна, здобутого злочинним шляхом. Тобто зловмисники через злочинний вплив створювали умови, спонукали, сприяли й організовували злочинну діяльність третіх осіб (Ptushkin, 2018). Така форма приховування має характер опосередкованої участі в легалізації активів і спрямована на створення ілюзії відсутності зв'язку між злочинним походженням майна та його реалізацією.

Наприклад, у вироку Орджонікідзевського районного суду м. Харкова від 14 грудня 2021 року у справі № 644/11327/21 зазначено, що з метою забезпечення власної безпеки та прикриття злочинної діяльності злочинного угруповання ОСОБА_1 підшукав особу, матеріали щодо якої виділені в окреме кримінальне провадження (далі – ОСОБА_9). Остання працювала ріелтором і мала можливість, не привертаючи зайвої уваги до діяльності угруповання, здійснювати реалізацію нерухомого майна, здобутого злочинним шляхом. Зокрема, ОСОБА_9 здійснювала пошук покупців і приховувала від них факти шахрайського заволодіння правом власності на відповідні об'єкти³ (Kuzmenko, 2024).

Цей приклад засвідчує використання легальної професійної діяльності сторонньої особи (ріелтора) як засобу для маскуванню незаконного походження активів, а також дає змогу організованому злочинному об'єднанню уникнути прямого зв'язку з продажем об'єкта шахрайства. Відтак створюється враження законності угоди, що перешкоджає виявленню злочину на ранніх етапах та ускладнює збирання доказової бази під час досудового розслідування.

3. Формування фіктивних правових підстав набуття майна.

У судовій практиці є випадки імітації законного походження майна шляхом створення фіктивних правових підстав для його набуття. Зокрема, йдеться про оформлення прав власності на нерухомість або земельні ділянки під виглядом безоплатної приватизації, що формально надає об'єкту легальний правовий статус, хоча фактично право на нього було здобуто внаслідок шахрайських дій.

Такий спосіб має на меті замаскувати незаконне походження активу й ускладнити його ідентифікацію як предмета злочину, а також дає змогу реалізувати його в подальшому на вторинному ринку без очевидних юридичних

³ Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Харкова від 14 груд. 2021 р. Справа № 644/11327/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101877914>

ризиків для покупця. Оскільки оформлення відбувається з дотриманням формальних вимог законодавства, ускладнюється виявлення злочинної схеми на початкових етапах. Наприклад, у вироку Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 8 вересня 2023 року у справі № 495/9146/23 зазначено, що з метою приховування та маскування походження майна, прав на земельні ділянки, набуті шахрайським шляхом, зокрема права на земельну ділянку площею 0,0989 га рекреаційного призначення у смт Затока..., особами, які діяли у складі організованої групи, було розроблено схему оформлення прав власності на землю в порядку безоплатної приватизації. З цією метою було узгоджено приїзд осіб, на ім'я яких здійснювалося таке оформлення, зокрема обвинуваченої ОСОБА_3, для підписання довіреностей на представництво інтересів і подальше розпорядження цими ділянками¹.

Таким чином, члени організованої групи використовували фіктивних осіб або підставних заявників як формальних суб'єктів набуття права на земельні ділянки, які фактично переходили під контроль злочинного об'єднання. Оформлення документів із дотриманням вимог закону дало змогу створити ілюзію легального походження активу, а надалі – здійснювати розпорядження ним (продаж, передання, застава тощо).

4. Підроблення офіційних документів для маскування особи або обставин учинення шахрайства.

Одним із основних способів приховування шахрайств, що застосовують учасники організованих злочинних об'єднань, є підроблення офіційних документів, зокрема документів, що посвідчують особу. Такий підхід дає змогу замаскувати фактичного виконавця злочину, створити фіктивні сліди або знищити доказовий зв'язок між правопорушенням і його учасниками.

Цей спосіб здебільшого використовується на стадії реалізації злочинного наміру або після його завершення з метою легалізації активів, здобутих унаслідок шахрайства, або для оформлення прав на майно через підставних осіб.

Як приклад наведемо вирок Першотравневого районного суду м. Чернівців від 19 червня 2023 року у справі № 752/17053/22, у якому зазначено: «...з метою приховування своєї злочинної діяльності учасники організованого злочинного об'єднання підрили паспорт громадянина України, виданий на ім'я ОСОБА_9, до якого на першу та третю сторінки внесли неправдиві відомості – анкетні дані померлого на

той час ОСОБА_9, а також вклеїли фотокартки із зображенням невстановленої особи»².

Цей приклад засвідчує високий рівень організованості злочинної групи, оскільки йдеться не лише про технічне підроблення документа, а й про використання персональних даних померлої особи, що дає змогу уникнути ідентифікації фактичного виконавця злочину. Надалі такий документ можуть використовувати для укладення фіктивних правочинів, подання заяв до реєстраційних органів тощо.

5. Оформлення прав власності на підставних осіб із подальшим розпорядженням через довіреності.

Ще одним способом приховування шахрайських активів є перереєстрація майна на осіб, які не є безпосередніми учасниками організованого злочинного об'єднання, з метою створення уявлення про їх легальне походження. У судовій практиці зафіксовано випадок, коли учасники злочинної організації використали кошти, одержані від шахрайств, з метою їх легалізації (відмивання) шляхом придбання нерухомого майна в місті Києві, яке оформили на своїх родичів³.

6. Інценування правочинів між підконтрольними особами з метою легалізації активів.

До витончених способів приховування шахрайств, що вчиняють учасники організованих злочинних об'єднань, належить інценування цивільно-правових правочинів між пов'язаними або підконтрольними особами. Такі правочини, як-от купівля-продаж, відступлення прав вимоги, дарування тощо, формально відповідають вимогам закону, проте мають лише зовнішній характер і спрямовані тільки на створення юридичного прикриття походження майна, здобутого злочинним шляхом.

На практиці це означає, що особи, які контролюються організатором злочину, «продають» або «набувають» майно в межах групи, використовуючи формальні документи й довіреності, оформлені на близьких родичів або підставних осіб, щоб ускладнити простеження реального походження активу та джерел його фінансування.

У вироку Деснянського районного суду м. Києва від 14 березня 2019 року у справі № 754/16836/18 детально описано випадок інценування придбання нерухомості в Києві на суму понад 3,4 млн грн, коли для прикриття шахрайських доходів були залучені родичі та співучасники злочинної організації.

¹ Вирок Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 8 верес. 2023 р. Справа № 495/9146/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113468649>

² Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівців від 19 черв. 2023 р. Справа № 752/17053/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111612822>

³ Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 14 берез. 2019 р. Справа № 754/16836/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80615684>

Від імені цих осіб (за довіреністю) було укладено два договори відступлення прав вимоги щодо двох нежитлових приміщень у місті Києві – офісів № 556 і № 557, на загальну суму 3 456 000 гривень. Проте фактично грошові кошти були надані членами злочинної організації, які раніше шахрайським шляхом заволоділи активами третіх осіб, зокрема через обман і зловживання довірою.

Водночас частки в нерухомості були розподілені між членами групи та пов'язаними особами, що, з одного боку, забезпечило збереження контролю над активами, а з іншого – дозволило створити ілюзію самостійного й незалежного походження коштів і прав набуття майна¹.

Імітація легальних угод, оформлених на довірених осіб або родичів, дає змогу замаскувати як джерело коштів, так і реального бенефіціара майна, що значно ускладнює розслідування й доказування злочинів у сфері економіки.

7. Імітація легальної діяльності (часткове її здійснення).

Створення видимості законності дій – це типовий інтелектуальний спосіб приховування шахрайства, притаманний для організованої економічної злочинності, яка полягає в завчасному плануванні дії, передбаченні юридичних ризиків і спроб їх нейтралізації. Створення видимості законності спрямоване на приховування справжньої сутності діяння, тобто введення в оману не лише потерпілих, а й правоохоронних органів, контролюючих інстанцій та суду. Це післязлочинна або паралельна діяльність, мета якої – ускладнити викриття злочину та притягнення винних до відповідальності.

Такий спосіб полягає в маскуванні злочинної природи шахрайських дій під легальну підприємницьку, фінансову або іншу правомірну діяльність. Це дає змогу уникнути уваги правоохоронців, ускладнює виявлення злочину й доведення умислу шахрайства в суді.

Наприклад, патріотично налаштованих громадян України було введено в оману учасниками злочинної організації шляхом здійснення впливу з метою спотворення фактів та обставин, які стали підставою для прийняття рішення щодо перерахування коштів на рахунок благодійного фонду, які у подальшому розподілено між учасниками злочинної організації.

За цільовим призначенням, а саме: на потреби Збройних Сил України, скеровано лише 61 тис. грн. Суму в розмірі 498 тис. грн арештовано з метою недопущення розподілу між учасниками злочинної організації².

Основні форми цього способу приховування:

1) використання фіктивних договорів, актів, довіреностей для прикриття незаконних оборотів;

2) реєстрація підставних компаній (фірм-одноденок), що формально виконують функції постачальників, підрядників або партнерів;

3) імітація господарської діяльності з метою легалізації (відмивання) доходів, отриманих шахрайським шляхом;

4) залучення юридичних або бухгалтерських послуг для оформлення документів таким чином, щоб вони відповідали формальним вимогам законодавства;

5) проведення фіктивних операцій через банківські рахунки, щоб залишити цифровий «слід» нібито законної фінансової активності.

8. Залучення корумпованих службових осіб.

Одним із найбільш небезпечних способів приховування шахрайств, що вчиняють учасники організованих злочинних об'єднань, є залучення корумпованих службових осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Така співпраця частково забезпечує безпеку організованих злочинних структур, оскільки унеможливорює або суттєво ускладнює її викриття, дає змогу маніпулювати правовими процедурами та уникати покарання.

Корумповані особи можуть бути залучені на різних етапах – від сприяння в підробленні документів, внесення завідомо неправдивих відомостей до державних реєстрів, надання «правової» підтримки під час оформлення правочинів до впливу на хід досудового розслідування й судового розгляду.

Використання корумпованих посадовців надає можливість організованим групам:

– легалізувати майно шляхом реєстрації його на підставних осіб без належних перевірок;

– протидіяти відкриттю кримінальних проваджень або впливати на їх хід;

– забезпечити безперешкодне функціонування фіктивних підприємств чи оформлення правочинів;

– знищувати доказову базу в кримінальному провадженні;

– використовувати адміністративний ресурс для тиску на свідків, потерпілих або працівників правоохоронних органів тощо.

Залучення корумпованих посадових осіб уможливорює імунітет від кримінального переслідування, оскільки немає належного правового реагування або ж воно має формальний характер.

Висновки

Приховування шахрайств є логічним продовженням злочинної діяльності організованих злочинних об'єднань і має на меті унеможливити їх викриття, знищити або спотворити сліди злочину, замаскувати особу правопорушника, предмет або інші суттєві обставини вчинення

¹ Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 14 берез. 2019 р. Справа № 754/16836/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80615684>

² Вирок Голосіївського районного суду міста Києва від 30 листоп. 2023 р. Справа № 755/17727/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115527304>

правопорушення. Воно є самостійною ланкою в ланцюгу злочинної поведінки й нерідко перетворюється на окремий кримінально караний делікт.

Конспірація та приховування шахрайств мають спільну ознаку – маскуванню злочинної діяльності, однак різняться за своєю функціональністю, часовими межами й цільовим спрямуванням. Конспірація реалізується на всіх етапах функціонування організованого злочинного об'єднання й охоплює комплекс заходів, що забезпечують таємність його існування, складу та діяльності. Натомість приховування має більш вузьку спрямованість і пов'язане з уже вчиненим злочином – його мета полягає в перешкоджанні виявленню шахрайства й ускладненні кримінального переслідування.

Під час аналізу судової практики виокремлено такі способи приховування шахрайств, що вчиняють учасники організованих груп і злочинних організацій:

1) застосування погроз, насильства або вбивства свідків і потерпілих;

2) залучення сторонніх осіб до легалізації шахрайських активів;

3) формування фіктивних правових підстав набуття майна;

4) підроблення офіційних документів для маскуванню особи або обставин вчинення шахрайства;

5) оформлення прав власності на підставних осіб із подальшим розпорядженням через довіреності;

6) інсценування правочинів між підконтрольними особами з метою легалізації активів;

7) імітація легальної діяльності (часткове її здійснення);

8) залучення корумпованих службових осіб.

Зазначені способи засвідчують високий рівень організованості, стійкості й адаптивності злочинних угруповань до умов правового реагування. Багато з цих способів мають ознаки системності та плановості.

Для ефективної протидії приховуванню шахрайств необхідно змінити підходи до досудового розслідування: інтегрувати фінансову розвідку, посилити аналітичну роботу з реєстрами, запровадити механізми автоматичного моніторингу угод з ризиком шахрайського походження активів.

References

- [1] Bidniak, H.S. (2019). *Theory and practice of using special knowledge in investigating fraud*. Dnipro: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.
- [2] Bryskovska, O.M., & Helemei, M.O. (2023). Peculiarities of committing fraud on the Internet under martial law. *Kyiv Law Journal*, 3, 174-180. DOI: 10.32782/klj/2023.3.25
- [3] Burdeina, Ye., & Dranus, V. (2021). *The most common schemes of fraud in insurance*. Retrieved from <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/9287/1/%D0%97%D0%A1%D0%A0%D0%A4%D0%A1-21-85-89.pdf>
- [4] Danshyn, M.V. (2000). Classification of methods of concealing crimes in forensics. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv.
- [5] Demediuk, S.V., & Korystin, O. (2024). There are trends and characteristic features of online fraud in Ukraine. *Science and law enforcement*, 3-4, 65-66. DOI: 10.36486/np.2024.3(65)
- [6] Duchek, O., Vluiko, O., & Vakarov, V. (2024). Law enforcement activities under the legal regime of martial law in Ukraine: features of implementation. *Scientific Bulletin of the Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine*, 1, 43-51. DOI: 10.59226/2786-6920.1.2024.43-51
- [7] Holovkin, S.V. (2008). Forensic characteristics of fraud in relation to the property of a person and its use at the initial stage of the investigation. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv.
- [8] Koba, V.M. (2024). Theoretical and praxeological principles of the methodology for investigating fraud in the field of e-commerce. *Candidate's thesis*. Dnipro.
- [9] Kryzhevskiy, A., & Bryskovska, O. (2025). Socio-psychological characteristics of a person who commits fraud as part of an organized group on the Internet. *Legal Psychology*, 1(36), 80-89 DOI: 10.33270/03253601.9
- [10] Kuriata, L.L. (2020). Forensic "portrait" of a criminal who commits fraud under the pretext of preaching beliefs and performing religious rites. *Legal Science*, 2(104), 378-384. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-104-2.42
- [11] Kuzmenko, A.S. (2024). Characteristics of persons who commit criminal offenses in the tourism sector. *Legal Journal of Donbass*, 3(88), 39-44. DOI: 10.32782/2523-4269-2024-88-39-44
- [12] Kuzmenko, S.S. (2019). Investigation of fraud related to investing funds in the construction of real estate. *Extended abstract of candidate's thesis*. Dnipro.
- [13] Kyrylenko, N.Yu. (2013). Methodology for investigating fraud in the field of domestic relations. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa.
- [14] Nesterenko, R.O. (2024). Typical methods of fraud with bank cards. *Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 1(31), 876-888. DOI: 10.32631/vca.2024.1.81

- [15] Ptushkin, D.A. (2018). Investigation of fraud committed against real estate objects. *Extended abstract of candidate's thesis*. Dnipro.
- [16] Reinhold, A.V. (2023). Fundamentals of fraud investigation methodology in online commerce. *Extended abstract of candidate's thesis*. Dnipro. Retrieved from <https://www.er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/12027/1/%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%20%D0%A0%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B4.pdf>
- [17] Rodchenko, S.S., & Zhyvko, Z.B. (2020). Financial fraud in the banking sector: essence, types and current state. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 31, 103-108. DOI: 10.32782/2413-9971/2020-31-16
- [18] Shevtsiv, V.M. (2022). Typical methods of illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance. *Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, 2(20), 49-58. DOI: 10.34015/2523-4552.2022.2.06
- [19] Vozniuk, A.A. (2018). *Criminal liability for the creation of criminal associations and participation in them*. Kyiv: Maslakov.
- [20] Yefimov, M.M., Pavlova, N.V., & Chuchko S.V. (2022). Methodology for investigating fraud related to the purchase and sale of goods via the Internet: theoretical and praxeological principles. Odesa: Gelvetuka. Retrieved from <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10224>
- [21] Zhylin, A.E. (2023). Theoretical and praxeological principles of the methodology for investigating fraud in the field of using bank electronic payments. *Extended abstract of candidate's thesis*. Dnipro.

Список використаних джерел

- [1] Бідняк Г. С. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайств : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 152 с.
- [2] Брисковська О. М., Гелемей М. О. Особливості вчинення шахрайства в мережі інтернет в умовах воєнного стану. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 174–180. DOI: 10.32782/kij/2023.3.25
- [3] Бурдейна Є., Дранус В. Найпоширеніші схеми шахрайства у страхуванні. 2021. URL: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/9287/1/%D0%97%D0%A1%D0%A0%D0%A4%D0%A1-21-85-89.pdf>
- [4] Даньшин М. В. Класифікація способів приховування злочинів у криміналістиці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2000. 19 с.
- [5] Демедюк С. В., Користін О. Є Тенденції та характерні особливості онлайн-шахрайства в Україні. *Наука і правоохорона*. 2024. № 3–4. С. 65–66. DOI: 10.36486/np.2024.3(65)
- [6] Дучек О., Влуйко О., Вакаров В. Правоохоронна діяльність в умовах правового режиму воєнного стану в Україні: особливості реалізації. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. 2024. № 1. С. 43–51. DOI: 10.59226/2786-6920.1.2024.43-51
- [7] Головкін С. В. Криміналістична характеристика шахрайства відносно власності особи та її використання на початковому етапі розслідування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2008. 20 с.
- [8] Коба В. М. Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері е-комерції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2024. 266 с.
- [9] Крижевський А., Брисковська О. Соціально-психологічна характеристика особи, яка вчиняє шахрайство в складі організованої групи в мережі Інтернет. *Юридична психологія*. 2025. № 1 (36). С. 80–89 DOI: 10.33270/03253601.9
- [10] Курята Л. Л. Криміналістичний «портрет» особи злочинця, який вчиняє шахрайство під приводом проповідування віровань та виконання релігійних обрядів. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). С. 378–384. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-104-2.42
- [11] Кузьменко А. С. Характеристика осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у туристичній сфері. *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 3 (88). С. 39–44. DOI: 10.32782/2523-4269-2024-88-39-44
- [12] Кузьменко С. С. Розслідування шахрайства, пов'язаного з інвестуванням коштів у будівництво об'єктів нерухомості : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2019. 22 с.
- [13] Кириленко Н. Ю. Методика розслідування шахрайства у сфері побутових відносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2013. 20 с.
- [14] Нестеренко Р. О. Типові способи шахрайств з банківськими картами. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 876–888. DOI: 10.32631/vsa.2024.1.81
- [15] Птушкін Д. А. Розслідування шахрайства, вчиненого щодо об'єктів нерухомого майна : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2018. 22 с.
- [16] Рейнгольд А. В. Основи методики розслідування шахрайства в інтернет-комерції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2023. 25 с. URL: <https://www.er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/12027/1/%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%20%D0%A0%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B4.pdf>

- [17] Родченко С. С., Живко З. Б. Фінансове шахрайство у банківській сфері: сутність, види та сучасний стан. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. № 31. С. 103–108. DOI: 10.32782/2413-9971/2020-31-16
- [18] Шевців В. М. Типові способи незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2022. № 2 (20). С. 49–58. DOI: 10.34015/2523-4552.2022.2.06
- [19] Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них : монографія. Київ : Маслаков, 2018. 928 с.
- [20] Єфімов М. М., Павлова Н. В., Чучко С. В. Методика розслідування шахрайств, пов'язаних із купівлею-продажем товарів через мережу «Інтернет»: теоретичні та праксеологічні засади : монографія. Одеса : Гельветика, 2022. 200 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10224>
- [21] Жилін А. Е. Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2023. 26 с.
-

KRYZHEVSKYI Andrii

PhD in Law, Doctoral Student of the Research Laboratory on the Problems of Combating Crime of the Educational and Scientific Institute of Police Activities of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9646-1359>

Ways of Concealing Fraud Committed by Members of Organized Criminal Groups in Ukraine

Abstract. The article is devoted to a comprehensive analysis of methods used to conceal fraud committed by members of organized criminal groups in Ukraine. The relevance of the research stems from the increasing complexity of such crimes, their high level of secrecy, the active use of legal instruments to disguise the illegal origin of assets, and the widespread presence of corrupt connections that hinder the effective response of the law enforcement system. The aim of the study is to explore in depth the methods of concealing fraud committed by members of organized criminal groups in Ukraine, taking into account their criminal-law nature, differences from covert operations, and practical manifestations in judicial practice, in order to develop effective approaches to countering such offenses. The methodological basis of the study includes a combination of formal-legal, comparative legal, systemic-structural, logical-legal methods, and content analysis of court rulings. Special attention is paid to the analysis of court decisions regarding the legalization of fraudulently obtained assets, the use of front persons and fictitious documents, formalization of transactions, and the involvement of corrupt officials. As a result of the study, the main methods of concealing fraud committed within organized groups and criminal organizations have been identified. These include threats, violence, or murder of witnesses and victims; involving third parties in asset legalization; fabricating legal grounds for acquiring property; forging official documents to conceal identities or circumstances of the fraud; transferring property rights to front persons with subsequent management through powers of attorney; staging transactions between controlled parties to legalize assets; simulating legitimate business activity (or partially conducting it); and involving corrupt public officials.

Keywords: fraud; crime concealment; organized criminal groups; asset legalization; document forgery; secrecy.